ВОЛЬНАЯ БЕЛАРУСЬ

Цэна асобнаго № 15 кап.

Умовы падпіскі на 1917 год.

За 1 м.	За 2 м.	За 3 м.	За 4 м.	За 5 м	За 6 м.	За 7 м.	За 8 м.	За 9 м.
1 р.	2 р.	3 р	4 р.	5 р.	6 р.	7 р.	8 р.	9 р.

Падпіска прымаяцца толькі с 1-го чысла кожнаго месяца.

Перамена адрэсу—50 коп. Пры зьмені адрэса конча прыкладаць стары адрэс.

Рукапісы павінны быць чытэльна напісаны і толькі з аднаго боку паперы. Кепска перапісаныя рукапісы ні чытацца, ні друкавацца ня будуць.

На ліставанне, перасылку рукапісау і іншыя адказы-павінны прыкладацца маркі.

Газэта палітычная, эканамічная і літэратурная.

Год выданьня I.

Адрэс рэдакцыі і адміністрацыі: Мінск, Захарауск. 18

Умовы друку абвестак:

(На IV боку газэты) за 1 радок шпальту 40 к. за 2 рад. 80 к. за кожны раз.

Асобам, шукаючым працы — 1 руб. за 3 радкі за адзін раз.

№ 14. 1917 г. Чэцьвер. Выходзіць двойчы на тыдзень. 17 жніуня 1917 г. № 14.

Што рабіць?

Надыходзе вучэбны год. Набліжаецца час, што па школах распачнецца навука. Хутка ўходзяцца людзі з работай, паслабанея дзеткамі і пашлюць іх у школкі шукаць сабе навукі, асьветы і добрага прыкладу. Большая частка нашага настаўніцтва забрата на вайну, а пустыя пасады пазайматы людзьмі нічога супольнага с справай навучэньня ні маючымі, і нахлынуўшыя сюды проста па закону запаўненьня пустаты. Яны,—гэты выпадковы элемэнт чужы і нам, і нашаму краю і нашай справі. Гэта мы бачылі на тых зьездах, што рабіліся сёлета ў Мінску, і маглі судзіць аб іх па тым рэзалюцыям, якія яны ухвалялі і публікавалі. Ад іх нам німа чаго чакаць, на іх німа чаго спадзявацца. У тупой упартасьці малаасьвечных, ніадукованых людзей, яны зноў пусьцюць у ход старую іржавую машыну абрусіцяльства ды зноў стануць пустошыць душы дзяцей нашага краю. Уся наша увага пакладаецца на тых нацыянальна-сьвядомых вучыцялёў, што шчыра любюць свой край і гатовы аддаць ўсю сваю працу на карысьць свайго народу, на выкананьне нашых культурна-нацыянальных заданьняў. Прад імі, дапраўды, агнявымі літарамі ставіцца пытаньне: што рабіць, с чаго пачаць, за што заняць рукі?

Але любасьць да роднай старонкі, шчырае каханьне свае бацькаўшчыны дапаможа ім у гэты пераходзячы мамэнт нашай гісторыі, а дух адраджэньня нашага народу навучыць іх, што казаць і што рабіць. Увесь сэнс пэдагагічных заданьняў ні ў тым, аб чым вучыць, а як вучыць. Беда ні ў тым, што німа у нас кніжак, падручнікаў, лемэнтароў, а ў тым, што хібіць шырокай сьвядомасьці. Шкадлівы уплыў самадзяржаўнай казённай школы тоўпіўся ні ў тым, што ў навучэньні панавала маскоўская мова, а ў тым, што ўся навука па школах была пакіравана па зьдзек і нішчэньня ўсяго беларускага. Усе кніжкі, падручнікі, малюнкі падбіраліся і дапасоўваліся так, што наша роднае ухілялася ў бок, аддавалася на сьмех, выскаляньня і кпіны, тапталася нагамі і мешалася з гразёю, а на першы зэс, за прыклад, выстаўлялася чужое, вялікарускае, дзецям нідаступнае і малазразумелае. І калі часам траплялася, што абыйсьці чаго німагчыма было, дык яго наўмысьля малявалі ў такіх ганебных хварбах, што нявінным дзецям заставалася толькі сароміцца, цурацца, забываць і выракацца.

Памятаючы гэта, сьвядомаму беларусу—настаўніку покі што досыць будзе абмежавацца тым, што ён, моцна трымаючыся роднага грунту, пачне ўсё навучэньне ў школі асьвячаць с пункту рэчы сваіх нацыянальных заданьняў. Ужываючы лепшыя маскоўскія кніжкі і падручнікі і вядучы па іх навучэньня ў школах, настаўнік павінен усе тлумачэньня з дзяцьмі рабіць па-беларуску і нахіляць думкі і цікавасьць дзіцячую на сваё роднае, беларускае, прышчапляць любасьць і пашану да роднае мовы, да матчынай песьні; разбуджаць нацыянальную і грамадзянскую сьвядомасьць і разьвіваць свой гонар, знаёмючы з нашай гісторыей, с слаўнай нашай мінуўшчынай. Настаўнік павінян чытаць дзецям кніжкі па-беларуску, знаёміць іх з лепшымі творамі нашых пісьменнікаў і паэтаў: вучыць пісаць, рабіць пераклады па-беларуску і сьпеваць нашы беларускія песьні. А глаўнае—як пуцеводная звезда павінна стаяць у ваччу вучыцяля беларуская справа, справа адраджэньня і вызваленьня з нацыанальнага палону нашага многапакутнага народу. Рэшта—сама дадасца нам.

Я. Л-к.

Да беларускае інтэлігэнцыі і вясковых вучыцялёў.

(Гляд. № 11.)

Царскі урад усімі гасударственнымі інстытуціямі застаўляў усе народы Расіі рабіцца рускімі [маскоўцамі] і ад гэтага болей усяго цярпеў працавіты люд. Нікаторыя, аддзельныя людзі, і рабіліся «рускімі» і часта былі людзьмі пачэснымі, рэвалюціанерамі, барцамі за агульнае шчасьце,—але ад свайго народу яны адрываліся, і яму ні было дзе вучыцца, ні было чаго чытаць, і ён гінуў у цемры.

Мы хочым дабра ні для якой жмені такіх людзей, а для усяго народу; хочым, каб усе маглі жыць поўным, добрым жыцьцём, жыцьцём шчасьлівым, каб ведалі чаго ім трэба і за што яны змагаюцца, што любіць і што ненавідзець. Тут ужо лічыцца дарагім, цэнным, кожны чалавек з народу, кожны індывідуум, і мы—вучыцелі з народу—павінны змагацца, каб кожнай асобі людзкай адчыніць шырокую браму, вывесьці на роўны і шырокі шлях да усяго, чым можа быць аквечана шчасьлівае жыцьцё чалавека і усяго народу. Дагэтуль ціжар працы несла на сабе уся бедната, усе працаўнікі паднявольныя, а малая жменька шчасьліўцаў вела палітыку, чытала і пісала кнігі, займалася навукай, штукарствам,—адным словам усім тым, што завецца культурай. А мы хочымо, каб культура была народная, дастуиная і аднакова дорага усім.

Вось чаму я і клічу вас усіх, таварышы-вучыцялі, што засталіся дома, шырыць паміж народу нашага думку нацыянальнага самаўсьвядамленьня, уводзіць у жыцьцё навучаньне у роднай мові і весьці на выбарах да Устаноўчаго Сойму пытаньне аб тэррыторыяльнай і культурна-нацыянальнай аўтаноміях, ці хоць бы аб шырокім мейсцовым самапарадкаваньні.

Але і «аўтаноміі» баяцца німа чаго. Кажу да таго, што шмат каму гэта слова як «жупел» для старасьвецкіх купчых. Вядома, пры нашай культурна-нацыянальнай аўтаноміі і аб ніякім аддзелі ад Расіі і гутаркі быць ня можа, ніхто гэтага і дабівацца ня будзе і ніколі народ гэтага не захоча, бо мы зьвязаны з усей Расіей і у гандлю, і у промыслах, і ва усім гаспадарскім жыцьці гасударства, і мы будзем разам з усей Расіей крапчэй. мацней, чым аддзяліўшыся. Алеж да аддзелу нас ніхто і не клічэ, і ніколі ніхто і ні прыступіць. Мы толькі хочым каб было тут, у нас, краёвае самапарадкаваньне с сваіх выбарных мейсцовых людзей, свае выбарные чыноўнікі і вучыцелі, суд і школы у роднай мові. У Краёвай Радзі будуць разбірацца тые справы, каторыя датычуць нашага краю; а справы агульныя для усяго гасударства будуць разбірацца у гасударственнай Думі ці у соймі, а як праводзіць гэтые законы у жыцьцё на мейсцы у нас, гэтым будзе ведаць Краёвая Рада. Возьмем, напрыклад, справу зямельную. Устаноўчы Сойм пастанове, скажым, усю зямлю аддаць працоўнаму люду. А як распарадкавацца з ёй, як падзяліць, каб нікому с працоўнай беднаты ні было крыўды-гэта належыць павінна да Краёвай Рады, якую мы павінны выбраць агульнай, роўнай, простай і таёмнай падачай галасоў.

Нашы выбарныя да Устаноўчаго Сойму павінны дамагацца для Беларусі аўтаноміі і тэррыторыяльнай, бо у гэтым ёсьць для нас вялікая выгода. Па статыстыцы 1887 г. патрабуючых зямлі, надзелаў і прырэзак, на Маскоўшчыні лічыцца ад 40% да 60% народу, на Украіні да 55-61%, а у нас на Беларусі усяго 1%. Есьць вядома, што тут у абшары нашай зямлі залічаны усе лясы, балоты і пяскі, але я мысьлю, што с падняцьцем культуры, мы будзем мець добры прыбытак і с такой зямлі, якая цяпер лічыцца нягоднай. Але вышэй паказаны рахунак ні ад таго вышаў. Увесь сэнс тутака у тым, што на абшарах Беларусі надта многа дворнай зямлі, а якая павінна быць таго хто сваёй уласнай, а не парабецкай працай, будзе на ёй касіць, гараць, сеяць. Зямлі, прылучанай да нашых палеткаў, з нас, беларусаў, хваце. А што без ніякога выкупу павінна яна дастацца нам, тут ня можа быць і гутаркі. Яна спрадвеку абліваласся нашым вясковым, нашых дзядоў і прадзедаў, потам, і крапілася нашай, беларускай, крывёй мы, беларусы, ужо добра, занадта добра, заплацілі за яе, і яна ня можа быць ні наша, яна павінна належыць да таго народу, які на ёй здавен-даўна працаваў і працуе.

Узьвесяліся ж, родная зямелька! Ты, абвеваная с прадвеку на усім сваім абшары смутнай, гаротнай песьняй беларускай—вясьнёвай, Купальскай, жніўнай, васеньняй, якая ляцела з грудзёў прыгнеценага люду, люду пакутніка-найміта на сваёй ўласнай зямельцы, якая папала у рукі захватчыкаў і багачоў,—цяпер ты пачуеш тыя ж нашы адвечныя песьні, але ужо з вуснаў вольнага беларуса, яго жонкі і дачкі, пачуеш вольную песьню ўладара гэтай зямліцы, твайго спрадвечнага гаспадара! Ен, радасны, да тых сумных, калісь то, матываў, дабавіць нізабавам новыя ноты, зыкі радасьці і шчасьця! Цешся зямелька, родная Маці-Беларусь!

Ты з многавяковага палону вяртаешся маладзіцай да свайго закаханага у цябе гаспадара....

Салдат С. Міхайлоўскі-Рак.
Чынная армія.

Каапэрацыя (Хаўрус).

[Пачатак глядз. у № 10].

Патрэбіцяльныя Хаўрусы.

Ужо гаварылася, якім парадкам селянін купляе патрэбныя яму тавары і колькі ён мусіць страціць лішніх грошаў, каб аплаціць усіх крамнікаў—пасрэднікаў. Каб абыйсьці пасрэднікаў і каб купіць патрэбны тавар с першых рук, а, значыцца, таней і лепш, селяне і павінны гуртавацца ў хаўрусы. Бо з гуртам больш лічуцца і чаго ня можа зрабіць адзін чалавек, тое зробіць грамада.

Дзеля гэтага, трэба толькі згаварыцца паміж сабою, злучыцца ў патрабіцяльскі хаўрус і залажыць на агульныя грошы тавараскую краму. Робіцца гэта такім парадкам: грамадка людзей-закладчыкаў складае грошы па 3-5 рублёў кожны, на складзеныя грошы купляе патрэбны тавар, адчыняе краму й гандлюе. Тавар яны прадаюць сваім сябром і чужым людзям, зарабляючы на ём толькі такі процэнт, каб вярнуць расходы на утрыманьне крамы, прадаўца, дастаўку тавараў, каб атрымаць трохі лішку на запасны капітал і невялічкі процэнт сябром на іх паі.

Калі ў якім сяле, ці вёсцы знайшоўся такі гурток людзей і хоча адчыніць хаўрусную патрабіцяльную краму, дык ён упярод за ўсё, павінен дастаць нармальны статут патрабіцяльнаго хаўрусу. Дастаць яго можна у земстві або праз яго выпісаць. Атрымаўшы статут, трэба добра з ім абзнаёміцца і вытлумачыць сваім суседзям. Калі гдзе блізка ужо ёсьць такі хаўрус,—трэба зьездзіць, каб там, на мейсцы азнаёміцца са справаю. Посьля гэтага закладчыкі павінны вербаваць сяброў. Як іх набярэцца 50-100 чалавек, тагды можна будзе пачынаць старацца, каб адчыніць краму. Дзеля гэтага пішыцца просьба да Акружнаго Суда, каб ён зацьвердзіў статут і зарэгістраваў хаўрус. Калі гэта зробіцца, хаўрус зарэгіструецца і лічыцца адчыненым, можна пачынаць працу. Кіраваць справамі крамы выбіраецца на агульным сходзі сябрукоў, кіраўніцтва. Патрабіцяльскія хаўрусы маюць мэтай дастаўляць сваім сябром патрэбныя ім тавары, па магчымасьці, танна і добрага гатунку. Як крама пачне гандляваць, дык і суседнія крамнікі мусюць паніжаць цэны на свае тавары, бо, калі яны будуць браць даражэй, як у хаўруснай крамі, дык у іх ня будуць купляць. Такім парадкам хаўрусы робяць і на ўмяркаваньне цэнаў на тавары у суседніх крамах. Апроч усяго гэтага, хаўрусы маюць яшчэ мэтай шырэньне прасьветы, адчыняючы пры крамах чытальні і розными іншымі способамі. Пры пачатку працы хаўрусу знойдзецца ў яго шмат ворагаў, але трэба з імі змагацца. Дзеля гэтага важна, каб спачатку кіравалі справамі хаўрусу людзі сьвядомыя, практычныя і паважныя.

Пазычкова-зберагацельныя хаўрусы.

Кожнаму вядома, што ў селян ні ўсюды бываюць грошы, а патрэб у гаспадарцы шмат, часта яны бываюць рап-

тоўнымі. Адкуль жа селянін бярэ грошы на раптоўную патрэбу? У кожнай вёсцы ёсьць такі дабрадзей—багатыр, што, карыстаючы з бяды, пазычае грошы за вялікую ліхву, часта бярэ рубель за рубель. Гаспадарка цяпер патрэбуе палепшаньня. трэба купіць плуг, трэба купіць канюшыннага насеньня, або штучнаго гною, а на пазычаныя за вялікі процант грошы зрабіць гэта цяжка. Беднаму чалавеку гэта саўсім не па сілі, бо чым бяднейшы чалавек, тым з яго возьмуць большую ліхву. Выйсьці з гэтага стану могуць толькі самі селяне. Яны павінны злучыцца і памагаць адзін другому. Дзеля гэтага патрэбна згода чалавек 20-30 аднасельчанаў, каб зрабіць у сваёй вёсцы пазычковы хаўрус. Адной з найважнейшых умоў развіцьця пазычковага хаўрусу, гэта каб пазычку даваць толькі на што-небудзь карыснае, на такія справы, якія могуць надаваць прыбытак ад гаспадаркі, каб гаспадар мог лёгка выплачваць свой доўг, а сам памаленьку разжывацца.

Адчыніць такі хаўрус дужа лёгка: грамадка людзей нізалежных, што маюць права распараджацца сваёю уласнасьцю, ўмаўляецца залажыць пазычкова зберагацельны хаўрус (таварыства). Людзі гэтыя могуць быць з адной, або з некалькіх суседніх вёсак, але з адной воласьці; можа іх быць 25-40 чалавек і болей, абы ня меньш, як 20. Гэта будуць закладчыкі, з гэтых людзей найчасьцей потым выбіраюць загадчыкаў. Яны павінны дастаць звычайны статут, пільна яго разглядзець і напісаць тагды заяву да Губэрнскага Камітэту аб справах дробнаго паверу. У заяві трэба напісаць:

1) назва хаўрусу і статуту, якім ён будзе кіравацца;

2) гдзе будзе кватэра загадчыкаў хаўрусу;

3) на якім абшары хаўрус мае працаваць;

4) азначыць сумму закладнога капіталу, з якога хаўрус пачне працу. [Сябры хаўрусу, уходзячы ў яго, павінны злажыць складку на аснаўны капітал. Яна устанаўліваецца не менш 10 руб. і ня больш, як 100 р. у год. Апрача складак, капітал хаўрусу можа складацца з ахвяраў, пазычкаў і інш. Закладны капітал павінен быць ня меньшы, як 1500-2000 р., дзеля таго, што хаўрус не можа прымаць больш укладаў, як у 10 раз больш закладнага капіталу.];

5) найбольшую пазычку хаўрусьніка, якую ён магчыме ўзяць у хаўрусі [пазычка не можа быць большай, як 300 р., а пад заставу збожжа 1000 р.];

6) чым адказываюць хаўрусьнікі перад хаўрусам (ці ўсёю сваёю уласнасьцю, ці толькі ўдвойчы за зробленны ім павер);

7) колькі грошаў хаўрус хоча ўзяць на кароткі тэрмін з дзяржаўнага банку [ён выдае ад 1000 за 3000 руб.];

Пералічыўшы ўсё гэта у заяві, да яе трэба прылажыць падробныя ведамасьці аб кожным з закладчыкаў: імя яго, прозьвішча, як на бацьку, якую мае уласнасьць, якія прыбыткі і гдзе жыве. Аднаго з закладчыкаў трэба выбраць упаўнамочным дзеля перагавораў з уласьцямі і яго прозьвішча паказаць у заяві. Заяву гэтую падпісваюць усе закладчыкі, а подпісы іх трэба заверыць у воласьці, або ў натарыуса. Зрабіўшы гэта, заяву з ўсімі паперамі перасылаюць на імя інспэктара дробнага паверу, а ён ужо далей стараецца аб адчыненьні хаўрусу. Як хаўрус будзе зацьверджан, ён зараз жа і можа пачынаць сваю працу. Справамі хаўрусу загадывае, выбраная агульным сходам хаўрусьнікаў,—рада.

К. Турчыновіч.

ПА БЕЛАРУСІ.

Буда-Кашэлёўская, Магіл губ.

30 ліпня у с. Кашэлеві адбыўся зьезд праваслаўнага духавенства і міран дзеля выбараў выбаршчыкаў на епархіальны зьезд, на каторым будуць выбіраць ужо дэлегатаў на усерасійскі Царкоўны Собор. Духавенства сьпяшаецца мабілізаваць свае сілы да скліканьня Устаноўчаго Сойму. 23-го ліпня [іюля] выбіралі выбаршчыкаў па прыходам, 30-го —ужо адбыліся выбары выбаршчыкаў па благачынскім акругам, 6-го ці 7-го жніўня адбудуцца выбары ужо дэлегатаў ад епархіяў на Царкоўны Собор, а самы Собор маюцца склікаць на 15-го жніўня [августа].

На што гэты сьпех? Кажуць: скоры пасьпех—людзям на сьмех. Але духавенства на гэта ні глядзіць. Яно толькі стараецца, каб гэтыя выбары далі яму патрэбных людзей на Собор. Як гэтыя выбары вядуцца, можна было добра бачыць ў с. Кашэлеві. Трэ' было выбраць 2-х ад духавенства і 3-х ад міран выбаршчыкаў. Перад выбарамі на малебні адзін сьвяшчэннік сказаў прамову, у якой даводзіў, што цэркаў гіне і яе трэба ратаваць, а як ратаваць, дык гэтага ні выказаў, але гэта выявілася посьля. Па малебні пайшлі к сьвяшчэнніку да хаты рабіць выбары. Кашэлеўскія грамадзяне надта цікавіліся гэтымі выбарамі і хацелі паслухаць і паглядзець, як яны будуць адбывацца. Але духавенства супрацівілася,—яно настаяла ні пускаць народ, кажучы што гэта іх «личное дѣло». А потым і пашлі рабіць «личное дѣло» Грамадзянін Г. сказаў прамову, у якой высьвяціў, што пры царскім урадзі цэркаў служыла ў помач паліцыі, што духавенства прымушалася памагаць паліцыі вылаўляць тых лепшых людзей, каторыя ішлі да народу, каб памагчы яму выйсьці з адвечнага гора на шлях вольнасьці, роўнасьці і братэрства; ён даводзіў, што трэба кончыць з гэтым раз назаўсёды і перадаць цэркаў ў народныя рукі, ці як кажуць, аддзяліць цэркаў ад гасударства. Але тут духавенства падняло буру, яно пусьціла ў ход ўсё, каб апаганіць гэту ідэю. Даводзілі, што ў Францыі праз гэта гіне вера і др. ні-быліцы. А калі грамадзянін Г. хацеў адказаць на гэта, дык яму старшыня сходу, сьвяшчэннік К. ні даў гаварыць. Члену паветавай рады селянскіх дэпутатаў грамадз. О., ні гледзючы на пратэсты выбаршчыкаў, старшыня так сама ні даў гаварыць. А як пачалася балаціроўка, дык сьвяшчэнікі і іх прыхільнікі пусьцілі брахню, бытцым грамадзянін Г. каталік, а адзін стаў падгаварываць, каб кідалі кулі (шары) на яго. Паслухалі людзі гэтае брахні і забалаціравалі грамадзяніна Г. Абабралі сьвяшчэнніка, што быў за старшыню, дыякана Б. і 3-х міран, якія былі на паглядзі у духавенства. Калі гэтак ўсюды адбываліся выбары, дык ні многа павагі мецьмуць яны. Духавенства хоча рукамі селян умацаваць сваё цяперашняе становішча і інтэрэсы.

Грамадзянін П.

Вёска Засмужэ, Мінскай губ. Бабруйскаго пав.

Пад маім кірункам і гарачаю прыхільнасьцю слухача Бабруйскіх Пэдагагічных курсаў Язэпа Пыжа заложан «Беларускі Нацыянальны Хаўрус.» Покуль што, сябраў і сябрачак мае 107 душ. Сабралі між сяброў 145 руб.—гэта будзе аснаўны фонд «Засмужскаго Беларускаго Нацыянальнаго Хаўрусу.» Хоць Хаўрус і невялічкі, але, дзякуючы Богу, людзі ўсё заможныя—«Адно толькі, каб прыслалі вучыцеля дык на Беларускі Фонд па 25 руб. с кожнаго сябра паступіць. Есьць у нас і вялікая хата і кавалак зямлі ў дзьве дзесяціны, але, сколькі мы ні стараліся праз тыя годы,—вучыцеля не дачакалі» —кажуць усе, як адзін, сябры.

Братэрскі падаючы руку Цэнтральнай Радзі Беларускіх арганізацый ў Мінску, «Засмужскі Нацыянальны Хаўрус» просіць яго паказваць шлях да лепшага жыцьця і будучыны маціры-Беларусі.

Закладчыкі: С. А. Курчэвіч-Сеўрук і Я. А. Пыж.

В. Карпілаўка, Вілейск. пав.

Нават і пры цяперашніх агульных пераменах, жыцьцё нашай вёскі зьмянілася мала. Калі і цікавюцца селяне чым небудзь, то хіба зямельнай справай, ды і то па стольки, сколькі яна тычыцца іх вёскі, іх гоняў. Як гэта справа разбярэцца для усяго краю—гэта іх не абходзе.

Аб справах прасьветы і гаварыць німа чаго. Школы сваёй у вёсцы німа, была, праўда, школа вярсты за дзьве, ку-

ШЭПТЫ.

Быў ціхі і цёплы вясновы вечар. Сьпеваў салавейка у зялёным гаю і, слухаючы яго песьню, усё прыціхла у полі. Слухалі, здаецца, красачкі, да якіх тулілася буйнымі кропачкамі расіца, ахладжаючы лісточці ад дзяннай спякоты. Слухалі сталетніе дубы і малады хмыцьняк, ціха зрэдка шапочучы лісточкамі сваімі. Адзін дзергач, залезшы у жыта крычаў паўмоц, стараючыся паказаць сябе сьпевакам лепшым за салаўя.

Прыгналі с поля пастушкі скаціну. Роўнай аборачкай, зюзюкаючы, прайшлі дамоў, па вуліцы гусачкі. Гудзелі у паветры жукі. Мігацелі ластаўкі, гонючыся за машкарой. Сабраўшы кучкай, у вапошнім праменьні сонца, «таўклі мак» камары. На двара весела дурэлі дзеці, гулялі ў коні, ў палачку, лёталі і заліваліся бязпечным дзіцячым сьмехам. У сажаўцы пастушок, падкасаўшы калошы і агаліўшы пасівярэлыя ногі, мыў анучы і мачыў берэсьцяную трубу, каб ямчэй трубіла,ззываючы раніцай скаціну. У хатках старые вячэралі ды прыбіраліся спаць.

Ціха, як зачараваная, стаіць вёска Гарадзішчэ. Хаткі апусьцілі нізка свае старые стрэхі, як скрыдлы, пад якімі на ноч прытуліўся працоўны народ. Пахіляны крыж, на старой Сасноўскай цэркві, сьвенціў, здаецца, ад усякага ліха і напасьці вёску.

У канцы вёскі стаіць старэнькая, с падгніўшымі вуглямі, з маленькімі ваконцамі, хатка Мацея Канцавога. Каля хаткі, пад ваконцам расьце разлажыстая вішня. Праз адчыняныя вокны у вечарковы змрок, угледаецца Мацеява жонка—Марыся, прыслухваючыся у ціхія шэпты вішні, і думкі яе з жалям і ўздохам болявым, лятуць кудысьці далёка,—да сваіх родных, мілых дзетак... На прызьбі, пад ваконцам, сядзіць стары Мацей, апёршыся на кіёк; разам з ім—сусед Сымон і Базылёў Яська, вясковы хлопяц, вярнуўшыся нідаўна з вайны, шмат чаго ужо бачыўшы і піражыўшы.

— От, вашэці— загаварыў Мацей—да чаго дажылі, якіх прышлося пад старасьць дачакаць часоў на сьвеці, якое ліха на рэшту дзён маіх налящела! Ні думаў калі, ні сьніў, ні гадаў і вот на табе,—цешся чалавечэ! Ох, доля, долячка наша...

І паматаўшы сівой галавой, стары пачаў скаргу сваю выказываць далей.

— Чатырох я меў сыноў, як ведаеце вашэці, чатыры у мяне былі саколікі, і на іх я ня мог нацешыцца, ня мог наглядзіцца. Былі малыя,—біўся дзень з почкай, соўкаў, гадаваў, усюды дастрэнчываў; то бывала у дарогу з возам ў халодную зімку, за колькі міль, цягнуўся к месту, то, ўпічаміўшы у сані кабыліцу, шліпары возіш купцу, то ідзеш да неваду за залатоўку, усе-ж для іх стараўся. Бывала самі, як са старой ніабходзімся, усё добра, толькі-б дзеткі былі дагледжаны, вышлі-б яны у сьвет людзьмі: толькі і думалася пра іх бубудучыну, пра іх жыцьцё...

І тут Мацей задумаўся зьвесіўшы галаву на кіок, а Марыся стала хустачкай выціраць сьлёзы са сваіх упалых вачэй.

— Чуць нібаракі надрасьлі троха,— стаў успамінаць далей Мацей—у поле началі скаціну ганяць; чуць сьвяточак—трэба устаць, абуцца у лапцікі. выгнаць на выган каровак, ды і цэлы дзень склець у полі, сівярэць да позьняй ночкі. І навальніца, і грымоты, і маланка заставалі іх у полі. Крэплі на стужы у непагодзьку, сівер, дождж халодны зліваў да рубачка. Дамоў прыгоняць у вечар, баляць ножкі пасівярэлые і рукі, заплача часам, і ежа ня лезе; сьцюцюрыцца у куточку на ложку дзе, ды і ляжыць.

Гэтак гадуюцца дзеці селяніна, гэткая доля наша.

— Прыдзе зімка—у школку набягуць. Хацелася-ж, каб ні былі такімі цёмнымі, як мы вось старыя: хацелася-ж каб відзелі сьцежку у жыцьці, каб лягчэй было змагацца з доляй нашай пакутнай. «Нічога дзеткі—скажэш ім даўней— што цяпер так дрэнна, падрасьціце большые, пазнаіце сьвет, людзей, будзіце дзяцюкамі, будзе жыць лягчэй»·

— Цешыліся дзеткі, расьлі і чакалі лепшых дзён, ды ужо, дзякаваць Богу, былі са старой мы дачакаўшы сабе зьмену. Гады нашые ужо ні тые, падышла пара, вашэці, сесьці на печы, за гатовы кусок... А тут вот яно як вышла; аткуль што узялося. Божачка ласкавы! І трэба, трэба-ж гэта... Тры мае сыны, мае мілые сыночкі, злажылі косьці у чужым полі, у брацкай магілцы пад высокім курганам. Былі—і німа іх, суседкі... І на магілку бацькі на прыдуць, нявыплачуць горайка свайго, ніпаставюць крыжыка, ніпасадзюць красачак. Хоць бы ў роднай зямельцы, у сваім пясочку гнілі костачкі, дык і то бацьком было-б лягчэй. Гэткая доля маіх трох сыноў. Чацьвёрты-ж—яшчэ жыў, нідаўна мелі ліст, а другое, Бог сьвяты ведае, мо і гэтага ужо куля зьняла са сьвету?

— Помню як цяжынька было разстацца з імі, вось, здаецца, скрозь зямельку праваліцца лепей... Маці,—тая, за шыю абчапіўшы нема галасіла, за вёску гналася, лямэнтуючы, сілай суседзі угаманілі. А яны, заплакалі, абышлі садочак, гумянцо, пагладзілі коніка, на якім вазіліся, развіталіся с суседзямі, з роднымі, піражагналіся і пашлі ў паход сцежкай роднай, таптанай дзедамі. Аглянуліся апошні раз с палёткаў на вёсачку і схаваліся за пагурак. Пакінулі на векі і бацькоў, і сяброў, і родныя палеткі... Дзе ня пойдзеш цяпер, дзе ні глянеш—усюды іх праца відна. І зажурыла нас старых суша—туга, ня мілы сьвет нам стаў.

Гаварыў стары Мацей, а з вачэй яго каціліся сьлёзы і траслася сівая галава ад страчэнай надзеі.

Ціхі змрок с таёмнымі шэптамі поўзаў па будынках і па зямлі, а за ім апускалася ноч, с чароўнымі снамі і цудоўнымі казкамі. Загаралі зоркі у высокім небі і аттуль мігцелі на грэшную зямельку.

Марыся сядзела. аблегшыся на ваконцэ, і слухала жальбу дзеда свайго. У шэрым змроку ночы насіліся вобразы сыноў яе, перад ваконцам, і ёй на мамэнт здавалася, што яна бачыць іх, што яны дома і скора прыдуць у хатку і прагукаюць да яе.

Хто-ж горай бядуе, як ні маці па дзецях?

— Эх, суседка, суседка, загаманіў Сымон, запаліўшы тытун у люльцэ:—цяжка табе, Мацей, са старой,—гэта вядома—ж, але ці адзін-жа вашэць на сьвеці такі? Ці знойдзеш цяпер дзе такую сямейку, дзе-б ні плакалі аб кімсьці ў хаці? Усюды цяжэнька. Зацягнуўся сьвет цэлы хмарамі цёмнымі. Паўсюды енкі, стогны, лямэнты і, Бог ведае, калі акрыляе старонка наша, калі сонцэ лепшай долі блісьнець на зямельку ласкай ўцехі... Але, німа ведама, ці будзе калі што лепшае на сьвеці?

— Бывала—што?—гаварыў ён далей:—вый-

ды і у дождж і у холад але неяк хадзілі карпілаўскія дзеці, але цяпер і яна ужо другі год пустуе, напоў развалена салдатамі, якія ставілі туды свае коні.

Газэт ці кніжак выпісаць—на гэта німа моды, граматных, нават сярод моладзі, мала, а парупіцца надвучыцца ніхто і не падумае. Вестка аб «вячэрніх» і «надзельных» школах, якіх цяпер усюды шмат, да Карпілаўкі ішчэ не дайшла і хіба ня хутка дойдзе. На залажэньне пачатку, на зробленьне хоць аднаго кроку ўперад, патрэбна інтэлігенцыя, якая ведае патрэбы свайго краю і народу, а гэткай інтэлігенцыі тут не чутно...

І сьпіць Карпілаўка, сярод гор і лясоў, хоць будзюць яе зарніцы новага жыцьця і грукат гарматаў...

Казюк К.

Мяст. Зембін, Мінск. г. Барысаўск. пав.

Радасна робіцца на душы, як чытаеш у газэці весткі з розных куткоў Беларусі аб тым, як нашы людцы варушацца і бяруцца за працу над адраджэньнем нашай старонкі да новага жыцьця. З другога боку, сумна робіцца, як пабачыш, што шмат ёсьць яшчэ беларусаў не захопленых хваляй адраджэньня і прабуючых драмаць па стараму. З вялікім жалям мушу зазначыць, што і нашэ мястэчка Зембін яшчэ сьпіць і ні толькі не цікавіцца сваей роднай справай, але і ня хоча, каб другі хто небудзь аб ёй гаварыў. Калі я аднаго разу стаў гаварыць аб беларускім руху некольким селянам, выбраным у камітэт,—дык яны мяне спынілі й такога нагаварылі, што й пераказываць брыдка. Каля нашаго мястэчка ёсьць шмат паноў, але яны руху беларускаму ніякіх перашкод ня чыняць, наадварот, с паміж іх ёсьць шмат прыхільнікаў беларускага руху, як напр. Сьвянціцкія, Цюндзявіцкія і інш. Дык проста аж дзіву даешся, адкуль і праз каго нашы селяне, дома і по-за-домам гаворучы на беларуску, набралі ненавісьці да усяго роднага, Неяк зайдрасна робіцца, што наш павятовы гарадок Барысаў сабраў на Нацыянальны Фонд 407 руб. с капейкамі, а нашэ мястэчка з яго акалічнымі вёскамі і слухаць нічога аб Беларускім Нацыянальным Фондзі не хочуць.

Сумна пісаць аб усім гэтым, але усходзячае сонцэ, пасылаючы свае праменьня на зямлю, падымаючыся ўсё вышэй і вышэй, асьвечае ўсё большыя і большыя абшары і не застаецца ні воднага цёмнага куточку на зямлі... Прыдзе час, калі і Зембінскія селяне прачнуцца і возьмуцца за будаваньне новага жыцьця.

Свой.

ХРОНІКА.

СТАТУТ

Цэнтральнай Рады Беларускіх Арганізацый.

1) Адзінаведальным кіраўніком і прадстаўнікам ўсіе беларускае справы ёсьць Цэнтральная Рада Беларускіх Арганізацый. Рада будуецца на прынцыпах: палітычным—поўнага дэмакратызму і сацыяльным—перадача ўсей зямлі бяз выкупу працоўнаму народу і абароны інтарэсаў работнікаў.

2) Рада складаецца з дэпутатаў, якіх пасылаюць ўсе беларускія арганізацыі, гэтак сама валасьці, гарады, мястэчкі, бежанскія арганізацыі і ваенныя часьці, калі прызнаюць патрэбу аутаноміі Беларусі, роднай мовы і разьвіцьця беларускай нацыянальнай культуры.

3) Валасьці, гарады, мястэчкі і бежанскія арганізацыі пасылаюць па аднаму дэпутату, пізалежна ад ліку людзей.

Беларускія палітычныя арганізацыі пасылаюць па аднаму прадстаўніку, калі маюць менш сотні членаў, а калі больш, - дык па аднаму члену на кожную сотню. Права пасылаць дэпутатаў даецца тым арганізацыям, якія маюць ні менш 10-ці членаў і зьвязаны з Выканаўчым Камітэтам Рады.

Усе іншыя беларускія арганізацыі павінны згаварыцца з Выканаўчым Камітэтам, паслаўшы яму сваю праграму і статут.

4) Рада выбірае прэзыдіум Рады—старшыню, яго намесьніка і пісара. Прэзыдіум пільнуе парадку сходу Рады і мае права ў надзвычайных выпадках склікаць экстрэную сэсію Рады.

5) Рада выбірае Выканаўчы Камітэт Рады з 9-ці чалавек. які раздзеляе абавязкі старшыні Камітэту, пісара і скарбніка паміж сабою. Мейсцабытнасьць сваю Камітэт мае ў Мінску.

6) Камітэт вядзе справы палітычнага прэдстаўніцтва і аб'яднаньня ўсіх беларускіх арганізацый.

Камітэт мае права склікаць экстрэныя сэсіі Рады і павінен як найшырэй паведамляць арганізацыі аб звычайных сэсіях.

7) Звычайныя сэсіі Рады склікаюцца кожныя два месяцы. Дзень пачатку сэсіі назначаецца на папярэдняй сэсіі.

У разі важных перашкод Выканаўчы Камітэт можэ адлажыць сэсію, паведаміўшы аб прычынах дакладу прэзыдіум Рады і ўсе арганізацыі.

8) Звычайная сэсія Рады правамоцна пры ўсякім ліку сабраных.

Аб ўсіх справах у Радзі пастанаўляюць простай большасьцю.

9) Усе беларускія арганізацыі павінны ні пазьней 10-й лічбы кожнага месяца ўнасіць ў кассу Цэнтральнай Рады 25% свайго месячнага прыбытку (паступленьня).

Арганізацыя, без важных прычын, прызнаных сэсіей Рады, не ўзносячая грошы ў кассу, ні мае права пасылаць сваіх дэлегатаў у Раду.

СТАТУТ

Беларускіх Нацыанальных Культурна-Прасьветных Гурткоў у Войску.

[Ухвален на першай сэсіі Ц. Б. Р.]

1) У кожнай вайсковай часьці ваенныя-беларусы з'еднаюцца у грамаду і кіруюцца у сваім жыцьці й агульна-палітычнай і нацыанальнай справі пастановамі Беларускай Цэнтральнай Рады.

2) Кожная Беларуская Грамада закладае ў сябе культурна-прасьветны гурток, які выбірае з сябе Старшыню гуртка й пісара [сэкрэтара].

3) Кожны беларускі гурток, а далей і Беларускія Камітэты павінны весьці шырокую прапаганду і агітацыю за палітычныя і нацыанальныя дамаганьня беларускаго народу, за Расійскую Дэмакратычную Фэдэратыўную Рэспубліку, аўтаномію Беларусі і стаяць проці ўсякіх цэнтралістычных кірункоў да таго ці іншаго боку.

4] Грамада павінна дбаць пра тое, каб яе члены абаранялі інтэрэсы рэвалюцыі, права і справедлівасьці і каб змагаліся проціў насільства ў ўсякіх заходах, маючых кірунак да зьнішчэньня правоў грамадзянскіх, нацыанальных і дэмакратычных.

5) Калі інтэрэсам рэвалюцыі і новага рэспубліканскага ладу будзе гразіць якая небезпечнасьць з боку контр-рэвалюцыянэраў і прыслужнікаў старага самадзяржаўнага рэжыму, то беларускія гурткі і праз іх беларускія вайсковыя грамады павінны разам з усімі дэмакратычнымі арганізацыямі і прыхільнікамі рэвалюцыі змагацца ўсімі спосабамі с такімі контр-рэвалюцыйнымі заходамі.

6] Кожны беларускі гурток павінен знаць такіе ж гурткі суседніх часьцей і быць з імі у звязку.

7) Калі ў суседняй часьці паміж нісьвядомых яшчэ беларусаў нема сваей арганізацыі, то старшыня і другія сьвядомыя беларусы павінны памагчы ім залажыць свой гурток. Павінны лічыць для сябе абавязкам пашыраць Статут Беларускіх культ.-прасьветных гурткоў і ўсіх пастановаў Беларускай Цэнтральнай Рады.

8) Кожны гурток павінен дамагацца, каб было колькі, або хоць адзін, сьвядомых беларусаў у Камітэці—ротным, палкавым, дзівізійным [ці роўным ім], корпусным, гарнізонным і т. д.

9) Кожная беларуская грамада праз свой гурток павінна увайсьці ў кантакт і цесную звязь з іншымі гурткамі. вайсковымі гурткамі і, вайсковымі Камітэтамі недзержаўных нацый і пры ўсякіх выбарах і выступленьнях уходзіць у блок з імі.

10) Жадныя стараньня ў справі ар-

дзеш у гэткую пару на вуліцу дык нінаслухаешся: там пяюць дзяўчаты, там падцінаюць начлежнікі за сялом, там грыміць дудар, яму падуджваюць, бывала, на скрыпцэ, ударыць хлапчук у цымбалы,—куды табе, загуляе моладзь, аж усё трасецца. А якіх, бывала, жартаў ня прыдумаюць, якіх песьняў ні пачуеш; ды й ці мала чаго... А цяпер дзеж гэтая краса? Ціха, глуха, пасмурнела усё, другія песьні, другія байкі... Эх, німа, німа дабра на сьвеці!..

Сымону хацелася выказаць усё, што даўна лежала ў яго на душы, але тут перапыніў яго Яська.

— Эх, дзядзькі, дзядзькі!—адазваўся ён:—Што-ж паможэ плач у нашым горы, і той хто лёг ў сыру зямельку, да нас ужо ня верніцца. Няўсё-ж гэтак будзе. Пранясецца крывавая прыгода, згіне ліха, і над зямелькай узыйдзе зорка лепшай долі. Залечым раны старонкі нашае, уцешым сірацінку і зноў зарунеюць палеткі. Скончыцца вайна і пасьля гэтай крывавай працы, чалавек аглянецца навокала, убачыць, што ён нарабіў, што ён акрывяніў і спужаецца самога сябе. Людзі, пасьля гэтай вайны, зразумеюць, што вайна,—гэта рэзьня ніпавінных ніўчым людзей, ніпатрэбна працоўнаму люду, што яна трэба царом—крывавым рыцарам, мільённщыкам і багачам усялякіх фарбовак. Зразумеюць людзі, што ня можна паліць і зьнішчаць тое, што соткамі гадоў потам і крывёю, мазалістай рукой будаваў чалавек для карысьці сваёй...

— Надумаць толькі. Нашто-ж клалася людзкая моц, людзкая сіла і розум?.. Залезныя каваліся крэпасьці, тачыў за варштатам люд рабочы шрапнэлі, рабіў гарматы, міны, жывучы без прасьвет, без шчасьця і долі і, ўрэшці злажыў косьці свае ад гэтых куль і гарматаў.

Доўга гаварыў яшчэ Яська, як дрэнна чалавек уладзіў жыцьцё сваё на зямлі: як дужэйшые злые людзі заўладалі слабымі і заставілі дабываць на іх хлеб, набудаваць палацаў за сухую скарынку чорнаго хлеба...

Апусьціўшы галовы у цяжкай задумі, слухалі дзядзькі гутарку Яські. Слухалі як гэты хлопец, сын ім па гадох,—гаварыў аб жыцьці людзкім, аб лепшай будучыні чалавека, аб чым яны ніколі нізадумываліся, апрач сваёй хаткі, дзетках, гаспадарцы ды кавалку хлеба.

— Эх, сынок, сынок, - загаманіў Сымон,—дзе-ж гэта чуваць было, каб усе людзі роўна жылі, як пішэ закон Боскі. Ты вот, праўда, шмат чаго казаў тут і, калі памысліш, дык глядзіш і праўда выходзе на тваём: шмат чаго нідобрага ёсьць у жыцьці людзкім, але-ж гэта ідзе ат пачатку сьвету, мусі ужо на гэта Боская ласка такая. А ці будзе, сынок, лепій. ці зразумеюць гэта людзі і ці выкінуць с сэрца свайго злосьць, зайздрасьць і ніспраўядлівасьць?

— Жыць так, дзядзька, ні можна даляй, і жыцьцё сваё людзі перахіляць на новы лад. Пойдзе другая праца, пойдзе барацьба за вызваленьне с тых кайданаў, якімі народ бедны скован. Людзі пачнуць тагды працаваць дзеля прыгожасьці, дзеля характва свайго жыцьця.

Глянеш навокала... Шыр, прастор вольны кругом. Шуміць барок, зьвініць рэчка... А колькі багацьця дае зямелька чалавеку! Глянеш на палеткі, глянеш на дуброўкі,—жыць-бы, здаецца, прыпеваючы; дык не, чалавек ня хоча на гэта глядзець ён лезіць у гразь, у брыдоту, душыць адзін—аднаго і гінуць людзі на сьвеці як мухі, ні бачучы ні долі, ні шчасьця у жыцьці.

— Я хоць і малады, а ужо з дрэўлянай нагой. Аслабелі рукі, высахлі грудзі, ні ўсюды ужо дастрэнчу, як бывала, але душа мая поўна надзеі што запануе доля і над нашай зямелькай. Загоюцца раны жыцьця, падрастуць вось гэтыя хлапчукі, і пойдуць яны шырокім, вольным шляхам і будуць жыць шмат лепій, як мы.

На дварэ саўсім ужо зьмерклася. Кінулі гульню дзеці і разышліся спаць. Густа у небі загарэлі зоркі. Маладзічок нівялічкім сярпком выглядаў з-за гаю і як-бы дзівіўся: чаго людзі да гэтай пары сядзяць на прызьбі? Сівымі хвалямі слаўся па лузі туман. Ніваліччкі кавалак хмаркі праплыў па небі, нібы жораў малады, шукаючы стада.

Змоўкла гутарка на прызьбі. Мацей сядзеў апершы на кіёк. Ня ўсё ён дачуў, пра што казаў Яська. Яго думкі далёка віталі,—там, недзя каля сыноў. Ен увесь ўвайшоў ў думкі, увесь аддаўся ім, і сыны яго, як жывые стаялі перад ім... То здавалася яму, што яны дома,—здаровые, вясёлые дзяцюкі, а ён глядзіць на іх і цешыцца. На мамэнт забываіцца ён і на душы і сэрцы робіцца лягчэй і на твары сачыцца радасьць... То думка, як бы падсміхаючыся над старым, піраносіць яго дзесь далёка, дзе бачыць ён ранянаго сына, то Язэпа, то Янку ці Антося, цяжка хрыпла стогнучых у вялікіх муках. То вялікі курган, сьвежа насыпаны, вырастаў перад яго вачыма і думалася старому, што тут пахаваны сыны яго... Сціскалася яго сэрца і з грудзей вырываўся цяжкі ўздох...

Што яму да таго, што казаў Яська, калі сьвет яму завязаўся, горка жыць стала, цяжка і нудна, бо адабралі яго уцеху, а заміж гэтага далі суму-тугу на старасьць і ні чакае ён у жыцьці сваім ні лепшай, ні сьвятлейшай гадзінкі.

— Ці ні пара дзядзьку было-б дамой—адазваўся Яська, Але, вось дык ночка, вот пагодка—адна любата! І развітаўшыся пашоў дамоў, стукаючы кульбай па вуліцы.

За ім разам пашоў спаць і Сымон.

Мацей астаўся адзін, апанованы жудасьцю і непрытомнасьцю, нічога ніпамятуючы і ня ведаючы што яму трэба рабіць.

— Чаго-ж ты тут сядзіш адзін? клікнула Марыся:—Ідзі ў хатку, пара спачываць.

Пераажагнаўшыся і трасучыся ад непрытомнасьці, апіраючыся на кіёк, пашоў праз сенцы у хату Мацей. Лёгшы на ложку, доўга ён ня мог заснуць. Балесные думкі ляцелі адна за аднэй, разбіваючы у раны старое сэрцэ...

Гарачыя сьлёзы цяклі па твару Марысі. Яна добра ведала, аб чым так бядуе Мацей, хоць ня ўсё ён ей і выказывае. Праз сьлёзы яна шэптала словы да Бога: «Божа ласкавы! Чым-жа прагнявіліся мы перад тваёй ласкай... За што-ж Ты пакараў нас так цяжка?!.»

А пад вакном ціха лапацела вішня лісточкамі, нібы пераказываючы людзкую скаргу Найвышэйшаму.

Ціха... Ясна мігацелі зоркі ў небі...

Ноч спавівала зямельку цудоўнымі начнымі малюнкамі...

М. Мелешко.

ганізацый асобных беларускіх палкоў не могуць мець мейсца, пакуль аб гэтым не паведаміць Цэнтральная Рада беларускіх арганізацый.

11) Кожны беларускі культурна-прасьветны гурток павінен выпісываць і пашыраць беларускія кнігі і газэты.

12) Беларускія газэты і кнігі выпісываюцца гуртком на тыя ж грошы, як кнігі і газэты расійскія і іншыя, [ротн. і палкав. суммы].

13) Грамада павінна быць, як адна згодная семья, павінна выховываць паміж сваіх членаў дэмократычныя прынцыпы і дух братэрства.

14] Усе члены беларускай грамады ў вайсковых часьцях павінны гаварыць паміж сабой па беларуску.

15) Пастановы свае і дзелаводства гурткі павінны весьці у беларускай мові.

16] Кожын член Грамады павінен вучыцца пісаць у беларускай мові і пісаць лісты да дому толькі па беларуску і паведамляць сваіх у вёску сваю пра беларускі рух.

17) Кожын беларус павінен скрозь ужываць свaёй роднай мовы.

18] Кожын гурток павінен мець свой штэмпэль.

19] Кожын член Беларускай Грамады ў войску павінен насіць беларускі нацыянальны знак—белая стужка с чырвонай палоскай па сярэдзіні; усе тры палоскі белая, чырвоная і белая аднэй шырыні.

20] Аб арганізацыі і аб усіх пастановах у далейшым сваім жыцьці і працы беларускі гурток праз свайго Старшыню павінен паведамляць Цэнтральную Раду беларускіх арганізацый.

АПОШНІЯ НАВІНЫ.

Агульныя весткі.

Тэрмін скліканьня Устаноўчага Сойму.

Часовы Урад пастанавіў: днём выбараў да Устаноўчаго Сойму назначыць 12 лістапада (ноября), а днём склікаьня Устаноўчага Сойму—28 лістапада 1917 г.

Лік дэпутатаў да Устаноўчаго Сойму ад беларускіх губэрняў.

Часовы Урад пастанавіў, што ад Мінскай губ. да Устаноўчага Сойму павінна быць выбрана 14 чалавек, ад Магілёўскай і Чарнігаўскай—па 12 чалавек [Чарнігаўскай губ. толькі паўночная часьць яе беларуская], ад Смаленскай—8 чал. і ад Вітэбскай—7 чал.

Аддзел нацыанальных спраў.

Пры міністэрстві ўнутраных спраў закладаецца новы асобны аддзел «нацыанальных спраў», якім кіраваць будзе таварыш міністра Гурэвіч.

Пастанова Часоваго Ураду аб кіраваньні Украінай.

Часовы Урад зацьвердзіў часовую інструкцыю Гэнэральнаму Сэкрэтарыяту Часоваго Ураду на Украіні. Паводлуг гэтай інструкцыі, да развязаньня Устаноўчым Соймам пытаньня аб мяйсцовым самакіраваньні, у мяйсцовых справах на Украіні найвыжшым органам Часоваго Ураду ёсьць Гэнэральны Сэкрэтарыят, назначаемы Часовым Урадам з кандыдатаў, назначаемых Цэнтральнай Радай. Уласьць Гэнэральнага Сэкрэтарыяту абыймае сабой такія губ.: Кіеўскую, Валынскую, Падольскую, Палтаўскую і Чарнігаўскую, за вылічэньнем Мглінскага, Суражскага, Старадубскага і Новазыбкаўскага паветаў.

Кара за абразу спагадных дзяржаваў.

Часовы Урад пастанавіў, што за публічную абразу спагаднай дзяржавы, яе вярхоўнага галавы, ураду, пасланца,—віноўныя ў гэтым будуць карацца: ні больш як трыма гадамі турмы, або фартэцыі.

Навучэньне Закону Боскаго у школах.

ПЕТРАГРАД. Дзяржаўны Камітэт па справах народнай прасьветы пастанавіў, што Закон Боскі павінен быць ніабавязковаю навукаю у сярэдняй і ніжэйшай школі.

Пра пачатак вайны.

Віцэ-прэзідэнт румынскае рады міністраў, Такэ-Іонэско надаслаў да рэдакцыі ангельскай газэты «Times» такую заяву за ўласным подпісам: «Падчас прабывання ў пачатку ліпня 1914 г. у Лёндані я заяўляў, што мне ўжо колькі месяцаў ведама пра тое, што Аўстрыя конча хоча ваяваць. Тагды я напісаў пра тое, артыкул да газэты «Times». Тагды я штодня бачыўся ў Лёндані з гэрманскім паслом, а праз тое мне было добра ведама, што ультыматум, пастаўляны Сэрбіі, быў добра вядомы гэрманскому ураду і быў ім ухваляны, а фон-Чыршкі прычыняўся да рэдактавання ультыматума. Ен гадаў, што Сэрбія ня зможа прыняць ультыматуму, але ўсё такі аўстрыякі баяліся, што Сэрбія прыме ультыматум. Князь Ліхноўскі, каторы асобіста бажаў міру, прасіў мяне на пярэдадні апублікаваць ультыматум у Белградзі, тэлеграфаваць Пашычу [міністру сэрбскаму Рэд.] і парадзіць яму прыняць ультыматум. Я запэўняю, што князь Ліхноўскі, каторы ужо у 1914 г. запэўняў мяне, што цяпер ужо ня можа даць веры, каб Англія зраклася нейтралітэту. Калі я яму пэўна заувaжыў, што ён вельмі памыляецца, бо Англія аніяк ні дазволіць раздушыць Францыю, Ліхноўскі літэральна адказаў так: «Я ў гэтым далёка ні так пэвян, як вы».

З Украіны.

Крывавыя падзеі ў Кіеві.

26-го ліпня з Кіева на пазіцыю ад'ежджалі два эшалоны украінскага палка ім. Багдана Хмяльніцкага. Першы поезд адыйшоў а 9 гадз. і 40 мін. вечару. Ад'яжджаючы, эшалон, у знак развітаньня, зрабіў салют у верх. Адначасьня з гэтым у эшалон былі зробляны выстралы ад станцыоннага дэпо. Ясна, што тут была правакацыя. На далейшай падарожы эшалону стрэляніна ў яго ўзмацнілась. Калі эшалон праежджаў міма ст. «Кіеў-пасаж.», міліцыянэры стрэлялі ў яго, аж покі ён ні схаваўся ў далі. Публіка пратэставала проціў нічым ні выклікaных выстрэлаў міліцыянэраў, але надарма. Посьля гэтага яны і кірасіры сталі набіраць патронаў і ўстрэлі падыйходзіўшы другі эшалон стралянньнем. Калі эшалон падходзіў да пасажырскага вакзалу,—стрэльніна ўчасьцілась, ні гледзючы на крыкі з адчыняных вагонаў; «не стрэляйце!» Каля сэмафору паста Валынскага поезд астанавілі і ўзялі яго пад абстрэл з кулямётаў.

Калі стрэляніна сьціхла, эшалон абступілі кірасіры і загадаўшы ўсім выхадзіць з вагонаў, сталі абезброіваць, «багданаўцаў» і адводзіць іх на станцыю. Пры гэтым «багданаўцаў» білі прыкладамі стрэльбаў і казалі: «Мы вам пакажам аўтаномію».

Забітых «багданаўцаў» налічылі 16 і зраняных каля 30. Сярод кірасіраў 2 зранена. Пэўны лік зраненых нівядомы, бо ў часі стрэляніны шмат салдатаў разбеглася і адзіночным парадкам паступае да шпіталяў.

Есьць чуткі, што ўсё гэта было падтасавана загадзя цёмнымі сіламі.

Ваеннае сьледзтва пачалася толькі 27 ліпня а 2 гадзіні па-поўдні. Ваенны сьледчы прывакзальнага участку паручык Васількоўскі, член украінскага юрыдычнага таварыства, быў адсуныты ад вядзеньня сьледзтва і заменяны другім сьледчым пар. Плятнёвым.

Усе расійскія вялікія газэты апавясьцілі сваіх чытачоў аб Кіяўскіх падзеях у такіх выразах, што як быццам «багданаўцы» зрабілі мяцеж, а кірасіры гэты мяцеж спынілі; пісалі, што кірасіраў шмат забіто і зранена «мяцежнымі багданаўцамі».

Камітэт Цэнтральнай Рады пастанавіў: зрабіць сваю сьледчую камісію, нізалежна ад урадавай.

Забітых «багданаўцаў» пахавалі з вялікай славай.

Рэзультаты афіцыяльнага сьледзтва ішчэ ні апублікованы.

З Расіі.

З пастановаў усерасійскага мусульманскага зьезду.

Казань 28—VII. Усерасійскі мусульманскі зьезд прыняў рэзалюцыі аб ваенных і агульных пытаньнях.

Пастаноўлено зрабіць у Казані ўсерасійскі цэнтральны камітэт.

Паатаноўлено зьвярнуцца да Часоваго Ураду аб патрэбі зьбіраньня усіх салдатаў-мусульманаў, што знайходзяцца ў тылавых районах да гарадоў з мусульманскім насяленьнем і фармаваньня на фронці мусульманскіх палкоў. На патрэбы камітэтаў гэтых палкоў завесьці ападаткаваньне афіцэраў 4-ма працэнтамі з іх пэнсіі і салдатаў—2-ма. На гэтую мэту ужо паступіло ад Тагіева 10000 р. і ад Асадалуева 5000 р.

Калі Урад ворага аднясецца да гэтай пастановы—пачаць арганізаваньне воінскіх часьцей явачным парадкам.

На выбары да Устаноўчаго Сойму ісьці разам з сацыалістычнымі группамі.

У мусульманскім пытаньні дамагацца поўнаго палітычнага і грамадзянскага раўнаправія.

Пастаноўлено зараз же пачаць правязеньне культурна-нацыанальнай аўтаноміі мусульман.

ВАЙНА.

На Рыжскім участку Паўночна-Заходняго фронту нашы часьці адыйшліся на тыя самыя Франкендорфскія пазіцыі, ад якіх пачынаўся наш апошні наступ. Паведамленьня Штабу за апошнія дні гаворуць толькі аб перастрэлках і разведках. Можна спадзявацца, што на гэтых добра умацованых і прыкрытых ракою Аа пазіцыях удасца стрымаць нямецкі націск.

На Баранавічскім участку Заходняго фронту моцная артылярыйская страляніна, налёты аэрапляпаў і разведкі; сягды—тагды рэдкія атакі. Як відаць, немцы прабуюць туг моц нашых пазіцыяў і стараюцца нагледзіць слабое мейсцэ.

На Уладзіміра-Валынскім кірунку Паўднёва-Заходняго фронту дзеецца тое самае спрабаваньне моцы пазіцый, што і на Баранавічскім кірунку.

На Румынскім фронці наступ праціўніка спынен. Ня гледзючы на упартыя атакі немцаў, пасувацца наперад ім не ўдаецца.

На ангельска-французкім фронці ангельцы вядуць наступ на поўдзень ад Ланса.

На Італьянскім фронці. На участку ракі Ізонцо бітва ідзе даляй. Італьянцы забралі ўжо больш як 500 афіцэраў і 20000 салдатаў у няволю, апроч гэтага захоплено 60 гарматаў, шмат кулямётаў і ўсякіх прыладаў.

Абмылкі у друку:

У № 10 у карэсп. з Рубяжэвіч напісана: «Камітэт прадае», а трэба чытаць «камітэт перадае»;

У № 12 у ст. М. Горэцкага (на 1 стр.) напісана «мо'даўчыўся у Вільні?», а трэба чытаць «мо, д а ч у ў с я;» там жэ, ніжэй напісана Lipthnaus, а трэба чытаць Litphanus.

У № 13, у адчоці «Зьезду дэлегатаў» (на 3 стр.) напісана «абразілі як члена Нацыян. Камітэту», а трэба чытаць—«не як члена Нац. Кам.»

Рэдактар Я. Лёсік.

ДА УСІХ УЦЯКАЧОЎ БЕЛАРУСАЎ.

Браты!

Цяжкая нядоля спаткала нас ў жыцьці.

Нашые родные становішчы зруйнаваў вораг.

На чужыні, далёка ад ўсяго свайго, прыйшлося шукаць ласкі і прытулку, аддацца пад апеку чужых людзей, а якая часамі бывае гэтая апека, добра вядома кожнаму з нас. Прыходзіцца цярпець, прыходзіцца знасіць холад і голад: ні маеш свайго, танцуй пад чужую дудку.

Беларускі Цэнтральны Камітэт помачы уцякачом, ў Мінску, клічэ усіх Вас злучацца у мейсцовые гурткі і даваць яму аб сабе і аб сваім жыцьці весткі.

Хутка будзе з'езд дэлегатаў ад ўсіх такіх арганізацый.

Мы павінны злучыцца ў адну вялікую сямью і праз сваіх выбарных людзей самі кіраваць сваімі справамі. А спраў гэтых шмат набярэцца.

Трэба паклапаціцца, каб лепш, як цяпер, жылося, каб і дзеці былі адзеты, абуты і сыты, каб і у школу маглі хадзіць бяз платы.

Трэба падумаць і аб тым, як будзем вертацца назад на кінутыя становішчы, што знойдзем там і як ізноў устроімся на жыцьцё.

Усё гэта трэба абмяркаваць.

Дык не трацце часу. Злучайцеся у гурткі і пішыце Камітэту, каб ён мог паведамляць Вас аб усім, што робіцца, і аб дню з'езду.

Беларускі Цэнтральны Камітэт помачы уцякачом у Мінску. Захароўская, 18.

Выдавец—«Т-ва Беларускай Культуры»

Друкарня Н. М. Нахумова. (старшага)